

tanja sa one strane fizičkog dela, metafizičkih znakova u dobrom smislu.

Područje koje interesuje Mifku umnogome je određeno tačno odmerenim i imenovanim brojem autora, koje Mifka, očito, stalno iščitava i promišlja temeljne tematske (osobito u metaforičkom obliku) odnose kojima se oni bave, temeljne reči koje govore ili značajno čute u ljudskoj, pounutrenoj egzistenciji mišljenoj na čisto ontičkom nivou. To je onaj tragičan pokusaj misliti život, kod Miske, kroz jedan vrlo nezahvaljan (jer je isuviše otvoren i svetao da bi bez ključanja dosegao tamu bića) literaran oblik, oblik eseja.

U pogledu modeliteta eseja učitelji joj je, očigledno naišlo. Moris Blanšo (Maurice Blanchot). Njemu je posredno posvećen i prvi esej u zbirci *Blachotova noć bez ogledala, druga noć*. Kao i kod Blanšoa tako i kod Miske otkravamo jednu lucidnu melanholijsku osudenu da neprestano održava odstojanje koje ukida svaki objekt i iz dela izvlači samo ono subjektivno. Dakle, jedno beskrajno čisto osećanje odstojanja, materializovano iezikom, koje dovodi do razmeravanja kritičke svesti i dela. Ovde, uz Mifku, bi možda bilo celishodno pomenuti ono šta Žorž Pule (George Poulet) kaže o jeziku Blanšoa: „On bez sumnje objedinjava kritičku misao i mentalnu svet koji književno delo otkriva? ali to objedinjivanje postiže se na račun književnog dela. Sve se na kraju svodi na vladavinu svesti odvojene od bilo kakvog predmeta, jedne superkritičke svesti, koja potpuno sama funkcioniše negde u praznom prostoru“.

Aopstrahujući, iz 17 tekstova kako po književnosti tako po likovnoj tematici, moguće je izdvojiti jedan skoro precizan i ozaren odnos spram ženskih autora, kojim Mifka odista došće do onog najskrivljenijeg ishodišta njihovih dela. To stekaju tekstovi o Marguerite Yourcenar, Simone Weil i Nives K.-K.

Ovo je samo odlomak onog dela razmišljanja o Mifkinoj knjizi koji zahteva celovitiju refleksiju. Ali ovde bi celovitost bila porazan pad uholiko što bi bila primorana da zauzme nepomičnu tačku spram Eseja i da tako neelaističnošću izgubi sve živo u njima. Odlomak — koji svoj razlog nalazi u nuždi jedne bitnije zabeleške.

no obnavljanje, svih formi simboličke misli tradicionalnog gatarstva i proricanja, strasti za snovima i pretkazanjima, intenzivnu sklonost za univerzumom tarota, igračih karata, vidovniaka i astrologa, a isto tako na izvestan način i sistematsko obnavljanje medijskog pisma i slikarstva. Pa ipak, ne smemo nadrealizam suviše naglo približiti klasičnim pravilima i teorijama okultizma, kao ni pseudo-konceptima spiritizma. Radi se o ponavljanju koje je, istovremeno, dialektičko zadržavanje i odbacivanje i ugoravo zbog toga to ponavljanje je prevazilaženje.

U tom smislu bilo je dovoljno da se označi koje je delove, suprotnog značaja, nadrealizam rezervisao za metode psihoanalize i marksizma koje su po definiciji neprijateljske simbolizmu, ne samo u širem smislu, već i u užem, držeći, tim delovima, u ravnoteži pretenzije za ezoterizmom koje je nadrealizam imao. Ali ni tu se nadrealizam nije bio definitivno zarobiti.

Između dva ekstrema ljudske misli koji teže, s jedne strane za delirantnom apoteozom simbola, a s druge za odbacivanje svakog pozitivnog značenja simbolizma, nadrealizam odlično održava ravnotežu. Ne onu ravnotežu tačne sredine, koja bi ustvari bila nesigurnost, konfuzija, preplitanje crno-beleg, već onu jednog integralnog zahvata dva suprotna ekstrema, koji su komplementarni onoliko koliko su i kontradiktorni.

Postoji divna igra optuživanja nadrealizma za sve vrste nedela: to nije književnost, ili: to je jedino književnost; to je jedino slikarstvo, to nije slikarstvo; jeste psihoanaliza, nije psihoanaliza; jeste hermetizam, nije hermetizam itd. jer nadrealizam menja sve čega se dotakne, vrši metamorfozu u svim domenima, koje ispituje. On čini razumljivim fantastično, a obično, banalno, pretvara u fantastično. On pomračuje dan i osvetljava tmine. Jer naša uobičajena uverenja čine samo navike, a stvar nadrealizma je da rasprši i jedno i drugo.

Otuda protički karakter, bezgraničan, beskrajna pokretljivost nadrealizma, jer on može postojati samo u pokretu; samo što se zaustavi on gubi svoju pravu prirodu, on ne može imati odmora sem u krajnjoj tački koja obuhvata sve antinomije i sva značenja, ali taj termin je bez termina, jer je sama beskonačnost, čovek koji poseduje moć da neprestano obnavlja mnogostrukost značenja.

Moderni čovek je manje nego što se misli i veruje izgubio smisao za simbolizam. Njemu ne pada na pamet da raspaljuje zanos masa obećavajući im budućnost mračnu i nazadnu. Ali je istina da je taj svesni simbolički smisao neverovatno očvršnuo i osiromašio i da je on skoro suzbijen britiskom potreba jedne epohe gigantskih promena, planetarne industrijalizacije, koja čoveka mrvlju pod težinom utilitarnih, nerosrednih i specijalizovanih pojmovima.

Nadrealizam je, pre svega, neuslovien akt otpora čoveku koji neće dopustiti da se dovede u reduktivno stanje malih glava, kakve prave neka indijska plemena, ali ovde redukcijom koja se postiže ekonomskim i seksualnim metodama; a ni u stanju fantoma koja bi se postigla ezoterički, pomoću magičnih lanterni. I zato se nadrealizam nužno bori na svim frontovima simbolizma i antisimbolizma.

U tom pogledu treba naglasiti da se Claudelova (Klodelova) veličina ogleda i u tome što je poimio ljudski i kosmički simbolizam. Ali on se nije od nadrealista razlikovao samo po svom religioznom uverenju i po shvataju poetske forme. Veličina je, ali i slabost Claudelova u tome što ga upoređuju sa Dantecom i Shakespeareom (Seksiprom); ova veličanstvena pohvala je, istovremeno, i njegova osuda, jer je time naglašena Claudelova nesavremenost i raskid s modernim svetom. Osim u drami *Grad*, Claudel je ostao stranc dvadesetom veku, sa svojim trostrukim poletom nauke, tehnike i radničkog pokreta. Taj nedostatak aktualnosti ne oseća se toliko na čisto žurnalističkom planu, on samo znači nesposobnost da se današnji svet integrira u svetsku sudbinu koja je kosmičkog značaja. Claudel je imao duboki poetski osećaj planete, ali njegov planetarni osećaj ostao je fiksiran za vremena Christofora Colomba

(Kristofora Kolomba) i svetog Franciska Xaviera (Ksavijera). A da i ne govorimo o Péguyu (Pegui), koji se svojim poreklom i početkom života mnogo bolje uklonio u svoje vreme, nego što je to uspeo Claudelu, a njegova plovida bila je samo veličanstven po-vratak Rimskom carstvu i mediteranskom Srednjem veku. Ni otmenost njegove misli, ni dubina njegove vere nisu ovde u pitanju, već jednostavno njegovo bekstvo iz svog vremena, u svojoj koncepciji sveta. Često se ozbiljno ili ironično ponavlja da se treba prilagoditi svom vremenu, kao što treba biti u mudi, čovek uvek ima apsolutno pravo da se oslobodi svih bednih zahteva, ali ono što se mora zahtevati od svake koncepcije sveta, koja bi htela da objasni čovekovu sudbinu to je da ona mora obuhvatiti u sebe značaj sadašnjeg vremena, ne kao praznog vremena, beskorisnog tereta, trenutka zastarenja, nego kao odlučujuće manifestacije univerzalne apokalipse, u stalnom odvijanju. Svaki polušaj obnavljanja simboličkog smisla ljudskog života, individualnog i kolektivnog, koji ne obuhvata potpuno dramu dvadesetog veka u totalnoj viziji sveta, nije celovita vizija, nego propao pokušaj, ilov, reakcionaran, koji ima samo hronološki karakter. Postoji tu jedna nesumnjiva fatalnost kojoj ne možemo odreći ni dobre namere ni poetskih sjaj. Jer upravo tu, a ne u podčinjenosti kapitalizmu, ideologija treba da se suzi značenje famoznog „angažmana“, koji je često u pitanju, o kome se govorи brzopleto i kješta, ali koji nam, srećom, obećava mnoga brda i čudesa, kao nadoknadu za okrnjene kule od slobodne kosti. René Guénon (René Genon), uprkos svom sistematskom opirajući modernom svetu, daleko je bolje shvatio značaj i smisao tog sveta, iako je naglasio samo njegov negativitet.

Jules Verne (Žil Vern) jedini je posvetio celo svoje delo modernoj planetarnoj epopeji. On je nije opisan u svom prizemnom pozitivitetu niti je samo predvideo niene tehničke realizacije, on i to je istovremeno dao jednu neizmernu mitsku moć, jer je, kao ličnost bio osjetljiv za fascinaciju planetarnih polova i za pesničku imanaciju koja zrači iz elemenata i mašina. On je moderni svet prebacio u čarobnu oblast detinjstva, gde su predhodile vilinski priče. Da li su one uopšte bile čarobnije? Čudesno veliki tiraž prevoda Julesa Vernea u SSSR, premda je on „buržoaski“ pisac devetnaestog veka i čije su anticipacije uglavnom prevazidene na tehničkom planu, svedoči, moguće, da se vernijanska koncepcija sveta nastavlja držati ispred sudbine.

Ono što iznad svega odvaja nadrealističku koncepciju sveta od drugih koncepcija, to je istovremeno odbacivanje okultizma i pozitivizma. Ona se, sa vizijom kosmičkog simbolizma, ne može ni redukovati ni allegorizovati. Ona ne kruži oko jedne čvrste tačke, interpretacija i rekonstrukcija. Ona nema drugu ravnotežu osim dialektičke, ravnotežu ptice i aviona koje jedino njihovi pokreti održavaju u vazdušnom prostoru. I upravo po tome, nadrealizam pribada suštini sveta i duhu modernog vremena, jer je suštinsko modernog sveta da je on otkrio da nema te čvrste tačke, da se sve kreće, pa i neelastične stvari na zemlji, u onštem kretanju planete, gde su sve stvari u stalnom kretanju na svim planovima.

Ljudsko srce je „lepko kao seismograf“ piše Breton na zadnjim stranama romana *Nada* i završava ovako: „Lepota će biti konvulzivna...“ Istina takođe. Ona nije nalik na pin-up lepotice slikaških salona, kojima se uslužno divite. Ona jeste, ona postoji i ona živi, ali kao jedan plamen koga u noći dug tražite, i koji, kada se jednom nade, obasjava vašu putu ka čoveku odvodi stalno sve dalje, na putu ka vrhu apsolutne istine.

Tako još uvek plamti slika nadrealizma. Istini govoreći ta slika nadrealizma, koja izbjegi pred nama, ne oblikovana artificijelno, od tmina podsvesti, jeste neposredna već i zbog toga što izbjegla, ali je sasvim pogrešno verovati da je ona samo neposredna, ona je i posredovanje, istovremeno i iz jednog dvostrukog razloga: jer plamen koji bacu na stranicu svesti jest posredan u odnosu na

nadrealistički seizmograf

MICHEL CARROUGES

U izvesnom smislu, nadrealizam bi se mnogo bolje shvatio kada bi pretendovao da je nerazumljiv, absurdan i skandalozan. Danas je učinjen veliki napredak da se uredno skupi u svim svojim delovima i da se ispravno katalogizira u kartotekama sa imenima Descartes, Freud, Marx i tutti quanti.

Istina je da je slika nadrealizma izgubila blistavih slijaj svog iznenadnog rođenja od koga su pesnici dobijali vrtoglavicu od radosti, a obični ljudi, od zaprepaštenja: istina je da je simbolizam, oslobođen okova, zračio u svim pravcima dok ga nisu okovali i utvrdili u programu vredni turmači čije ambicije nisu išle daleko.

All ko je zapravo ostareo? Ko se mentalno zbrkao? Da li slika nadrealizma? Ili onaj koji ga nikad nije shvatio, blaženo se zadovoljivši da ga i ne shvati, i onaj koga je, probudjenog, to novo iskrenje slobode ponovo uspavalo kao jednu tešku masu koja prede i hrće.

Cesto puta je naglašavan jedan najdublji aspekt nadrealizma kao repriza „primitivnog mentaliteta“. I istina je da mi u nadrealizmu ponovo pronalazimo intenzivno afektiv-

Zločin u vili Šaron Tejt

Kada je u noći između 8 i 9 avgusta 1969. godine ubijena poznata holivudska glumica Šaron, seks-bomba, u vili koju su uznajmili na Baverli Hilsu, u Holivudu, sa troje svojih gostiju, među kojima je bila Ebigejl Foldžer, kćerka velikog magnata industrije kafe, zatim neki polski protutva, dendi i narkoman Frikovski. Džon Sebring veliki frizer, monden u svetu zanata koji je po 500 dolara naplaćivao podišavanje, kao i dečak Stiv Parent, koji se našao u dvorištu vile, Amerikom ali i celim svetom eksplodirala je prvorazredna senzacija, a holivudska glumica Šaron Tejt posthumno je doživela neobičnu slavu. Zvezda na celuloidnom nebu filma, Šaron Tejt, postala je zvezda jedne misteriozne afere, koja se tek ovih dana počinje razrešavati otkrićem čitavom kružolkom ubica u Dolini Smrti, u sunčanoj Kaliforniji, čije sunce postaje sve više crno od magije i straha.

DANI

MIRO GLAVURTIĆ

Menson sa slovom X

Za Mensonov zločin u vili Šaron Tejt misli se ponekad da je zločin stoleča. Izjavši pred sud Čarls Menson je imao na čelu znak X, „znak veštice“. Taj znak su imale i neke devojke iz njegove porodice. Narančno, svi su se živo zainteresovali za to slovo, kojim inače, u matematički, označavamo nepoznatnicu. U matematički, kao i u politici; u politici, kao i u magiji.

Još u avgustu prošle godine, dok je svetom brujala vest o pokolju u holivudskoj vili Polanskog, ja sam crtao crtež te strahovite orgije jednog mračnog rituала. Zar već na telu Šaron Tejt nisu bili nožem urezani znakovi XXX. Glumica koja se proslavila svojim bikinijem, kostimom koji označavao njenu emancipaciju, nosila je jedno X na grudima, na gornjem delu bikinija. Da li je ona propadala satanistima?

A nezavisno od svega ovoga 18. jula prošle godine, 15. maja i 15. juna ove godine u blizini Nanta, u Francuskoj, ubijeni su tri dečaka. Tih dana bio je pun mesec, ušap, „koji pliva u krvi i pretvara ljudе u vam-pire“. Dečaci su nađeni bez kapi krv. Koljač iz Nanta obeležio je svaku svoju žrtvu ranom na bedru u obliku znaka X.

Vreme je mračno; vreme mesečarstva, univerzalnog, svetskog. Kako je to jasno video Herman Broh u svojim Mesečarima.

Kraj XX. veka u znaku magije, čiji je znak X.

Menson je imao ličnu „objavu“. Iznenada jednog dana, njegovo ime je zazvučalo kao „Man's son“, što će reći — „Sin čovečji“. Poverovaće, kao mnoge devojke koje su ga pratile, da je on Isus koji je došao po drugi put, na kraju vremena, u dane suda.

U mračnom Kopenhagenu živeo je Bjorn Nilsen, koji je hipnotički potčinio mlađeg Pel Hardrupa. Nilsen je odveo Hardrupa u zločin koji se desio 19. marta 1951. godine, kada je ubio blagajnika i direktora *Landmands Bank de Copenhaque*. I sve je i tada, kao bezbroj puta ranije tokom ezoterije, bilo u znaku slova X. Nilsen je zahtevao od Hardrupa da u zatvoru ukršta ruke i noge u obliku znaka X, kao što ruke ukrštaju masoni u trenucima opasnosti kada zazivaju „udovicu“. Duh Pel Hardrupa bio je posednut. U čeliji je pisao znak X, „Khi“, „svetoandrejski krst“ ezoterista. U hipnotičkom bunilju Hardrup je bio za račun svog vođe jednog oteo sedamnaest miliona. Drugi put nije uspeo. Nilsen, njegov „dobar andeo“ beše ga ostavio. Islednici ništa nisu mogli saznati jer mu Nilsen beše sugerirao zaborav stvari. „Njegova glava beše prazna“; Tek kada je osihijatar isključio svaki znak X iz njegove blizine i iz njegove čelije Pel Hardrup se počeo prisjetiti. Nilsen mu je govorio: *Svaki put kad ugledaš znak X, biće to Bog koji će govoriti mojim ustima. Ali Bog satanista je Sastana, ubica ljudi od iksona*.

I tako se znak X, ezoterijsko grčko „Khi“ pojavljuje u mraču za vreme mesečevih faza i u lunarskoj simbolici, danas i sutra, na bedrima mrtve dece iz Nanta i na telu holivudske glumice Šaron Tejt.

Proces Mensonu teče u neredu, u znaku slova X, o kojem pišu svi magazini. Sam Niksson, preadvokat, pravi grešku proglašavajući ga krivcem, pre nego što je to sud zaključio. To je dovoljno da štampa, koja nije naklonjena predsedniku, povrće u sav glas a sam Menson da trijumfalno počne mahati novinama pred nosem suca: Zašto da se nastavi proces, kada sam već proglašen ubicom!

Holivudom je prostrujuo strah i ledeni znoj, je izbijao po koži holivudske snobova. Mondenski život skoro da je bio zamro. Strah je obuzeo ljudе. O fenomenu straha u američkim velikim gradovima, koji su postali rak rana civilizacije, pisao je u svom američkom izveštaju za *Par Mač*, Remon Kartije. Smrt Šaron Tejt u krvavoj klanici njihove vile mogla je samo da učini da strah bude još veći. Šaron Tejt nije bila jedina. Neposredno posle ovog zločina, ubijen je bračni par La Bijanka, a na nijihovom frižideru bila je krvljiv napisana pogrdna reč: *svinja*, kao što je bila napisana na vratima vile Polanski. Ah, palo je još ljudskih glava i to od istih ruku kako će se ispostaviti.

SVINJE

Velike svetske revije donosile su nam fotografije tih vrata. Uistinu, pisalo je velikim krvavim, skerletnim slovima: *PIG (Svinja)*. Nastala su nagadanja, hipoteze. Jedan slavni meksički kriminolog napravio je hipotetički robot-portret ubice. Pogrešio je 100%. Slavni američki pisac i lični prijatelj bračnog para Polanski, kao i poznati svi nijihovih zaklanih prijatelja, pisac *Hladnokrvnih* (razume se: hladnokrvnih ubica) Truman Kopot, izneo je svoju hipotezu o zločinu. Pogrešio je 100%. Uglavnom, sve je to registrirano u velikoi štampi, masmediju. Reč *svinja* bila je zagonetka. Ta reč se spominje i u poslednjem filmu Šaron Tejt i istraga je smatrala da se tamo nalazi rešenje zagonetke. Inspektor su otišli u Rim gdje se film snimao. U jednoj sekvenci filma jedan američki glumac, koji igra ulogu homoseksualca i koga, pre-

svoje podesvesno poreklo i, nadalje, slika nadrealizma daleko od toga da je neko ostraže lepote koja izvlači svu svoju vatu iz susreta dve kontradiktorne slike, iz takmičarskog poziva dve realnosti čiji medusobni udar je utoliko jači, ukoliko je odnos te dve realnosti udaljeniji a susret precizniji, jer još jednom se treba podsetiti na slavni poetski zakon koga je definisao Reverdy. Mi, ovde konstatujemo da se treba čuvati izolacije, jer sve slike nadrealizma odgovaraju jedne drugima, kao lišće u šumi, boje leptirova i kao nepogode u koncertu širom zemljine kugle.

Istovremeno, u meri u kojoj je slika nadrealizma čista kreacija duha u svoj slobodi rastavljanja i dekompozicije, slika sveta, koje su stvorene uzajamnim delovanjem čoveka i univerzuma. Slika nadrealizma nije više neosnovan ideal no mehanička alegorija. Ona je delo moći meditacije i mutacije koja se odvija u čoveku kroz dialektiku senzacije i imaginacije, svesnog i nesvesnog. Ona nije neobična igra duha, nego beskrajno produžavanje slika stvaranja sveta, i zbog toga je ona najjužišniji simbolički izraz.

Jer sve je povezano sa svim, sloboda sa nužnošću, duh sa telom, čovek sa svetom, poezija sa istorijom, „i recipročno“, kako je jednom replicirao André Breton (Andre Breton) Tristanu Tzari (Tristanu Cari). U svakom slučaju to je u toj ideji reciprociteta da se potvrđuje dialektički karakter, apsolutno dialektički, jedinstven u svom rodu, u nadrealizmu.

Ne može se imati posebna teorija simbolizma, koja bi upravo zbog svog posebnog aspekta bila vredna. Simboli ne bi imali vrednost, ne bi ni postojali kada se ne bi zasnavali na kosmičkoj realnosti „korenspondencija“ u bodlerovskom smislu reči. To je genijalna i objaviteljska ideja, ljudski objaviteljski koja poseduje većnu vrednost u srcu hermetizma, uprkos svim ludim naklanjanjima okultizma. To je ideja-slika koju su jedan Novalis ili jedan Malcolm de Chazal (Malcolm d' Šazal), sa visina ostrva Moris, čudesno evocirali. Simbolizam se ne može smestiti u uske okvire, on je univerzalan ili nije simbolizam. Carinske Kontrole ideo-ologija su jugonaste, kao i sve druge, ali one imaju samo prolaznu vrednost negacije univerzalnosti.

Nikada dovolino nećemo naglasiti nužnost borbe protiv konstantnog zaborava koji vreba veze što ih je nadrealizam uspostavio između sna i budnosti, između automatskog pisma i objektivne slučajnosti, to jest između najsubjektivnijih mentalnih formi i najobjektivnijih manifestacija slučaja, između najiličnijeg aspekta ljudske sudbine i sudbine masa.

Tako nije manje slučajno da se u svetu odvija burna konfrontacija nadrealizma i marksizma, kao i između revolte i revolucije, politike i poezije, za koju se zna (ali i u kolektivna podstav tako aranžira stvari da se mnoge činjenice zaboravljuju.). Roman Nada, da ne citiramo do tu knjigu, samo je čudna istorija susreta između pisci i jednog posmatrača, to je konfrontacija poetskih čudesa i prividne sive banalnosti današnjih pariskih ulica. Danas kao da se nikoga ne tiče što je realno simbolično i obrnuto. Istorija uloga nadrealizma je, da nas podseti na konfrontaciju koja se odvija na svim planovima, kao, naprimjer, u boji istočnih knjizi gde se jednovremeno odvija „tok jedne ljubavi“ i „dnevnice Sacco-Vanzettija“ (Sakovo-Vancetića), osudjenih anarhisti. S tačke gledišta sličnih klasifikacija i kategorizacija može se nazreti jedan barokni susret; kada se ponovo pročitaju pisma Sacoa i Vanzettija: u zatvoru i u oči nijihovog streljanja, oni su vrlo dobro znali da je sve povezano. Smešten u srce čudesnog i gradske traglike, nadrealizam je izvanredan seismograf, osetljiv na sve poremećaje koji se javlja u svetlost ili kao tamne površine i odražavaju sve odnose, korenspodance, slika sveta na svim planovima.

(Polarité du symbole, DESCLÉE DE BROUWER. Paris — 1960)

(Prevela s francuskog:
Rada GLAVURTIĆ)